

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på
www.bra.se/ekostod

LUNDS
UNIVERSITET

Att skapa en tryggare stadskärna

Utvärdering av insatsen extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området)

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1.1 Uppdraget	2
1.2 Centrala begrepp.....	3
2. Metod och material.....	5
2.1 Utvärderingsmodell.....	5
2.2 Redan befintligt material.....	6
2.3 Enkät	6
2.4 Intervju.....	7
2.5 Observation.....	8
2.6 Urval, Bortfall och generalisering – att använda materialet.....	8
2.7 Etiska överväganden.....	9
3. Resultat.....	9
3.1 Respondenterna	9
3.2 Vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen	10
3.3 Vad blev resultaten av dessa insatser och är insatserna relaterade till resultaten	11
3.4 Vilka faktorer samverkade med insatsen och händelser vad gäller resultaten	13
3.5 Var medlen effektiva för att nå resultaten.....	14
3.6 Icke avsedda effekter	15
3.7 Samverkan	16
3.8 Sammanfattning	17
4. Avslutning.....	18
5. Referenslista.....	20

1. Inledning

Kalmar certifierades som Purple Flag 2015. Certifieringen innebär att Kalmar borgar för en trygg och levande stadskärna, både dag- och kvällstid. Arbetet bygger på ett aktivt samarbete mellan Kalmar kommun, Kalmar city och Polisen.¹ Purple Flag innebär satsningar på olika delar av stadskärnan, och under de senaste åren har Kalmar stad kontinuerligt utvecklats inom det trygghets- och brottsförebyggande arbetet bland annat genom satsningar på så kallade nattstopp och bättre belysning.

Som en specifik insats för att öka trygghetskänslan för personer och näringsidkare i Kalmar stadskärna har två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) varit i arbete fredag- och lördagskvällar. Utöver en trygghetsskapande verkan avser insatsen bidra till att minska våld och sexuella ofredande inom aktuellt område, Kalmar stadskärna. Insatsens effekter avser påverka både privatpersoner och näringsidkare inom centrala delar av Kalmar. Bakgrunden till denna specifika insats var ett ökat antal anmälningar om sexuella ofredande samt att medborgardialoger visade att många ungdomar och unga vuxna inte känner sig trygga när de vistas i vissa centrala delar av Kalmar. I arbetet med dessa insatser har samverkan mellan aktörerna visat sig vara central.

1.1 Uppdraget

Vi har fått i uppdrag att utvärdera huruvida insatsen två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) haft avsedd verkan, det vill säga ökat upplevd känsla av trygghet men även huruvida någon brottsförebyggande effekt kan noteras. Vidare handlar utvärderingen om att undersöka huruvida insatsen haft några andra än avsedda effekter, och i så fall vilka. Utvärderingsformen är summativ och har insatsernas syften och mål som utgångspunkt.

För att kunna utvärdera om insatsen två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde haft avsedd verkan, samt eventuella andra icke avsedda effekter kommer vi arbeta med följande utvärderingsfrågor:

- Vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen?
- Vad blev resultaten av dessa insatser?
- Är insatserna relaterade till resultaten?
- Vilka faktorer samverkade med insatser och händelser vad gäller resultaten?
- Var medlen effektiva för att nå resultaten?

För att förstå och resonera kring det arbete som skett har utvärderingen tagit hjälp av begreppet samverkan. Utöver detta har även möjligheterna att mäta "känslan av trygghet" och "brottsförebyggande" lyfts fram.²

¹ Svenska stadskärnor (2017-04-28)

² Utvärderingen gör inga anspråk på att utgå från en komplett teoretisk ram eller genomgång för aktuella begrepp eller aktuellt forskningsläge. Det tillåter inte de tidsramar som varit utvärderingens förutsättning. I de referenser som anges kan dock vidare läsning rekommenderas om intresse finns.

1.2 Centrala begrepp

Känslan av trygghet

I utvärderingen är "känslan av trygghet" centralt. Trygghetsbegreppet är svårt att mäta och det saknas en enhetlig definition, vilket gör att det heller inte råder någon enhetlighet för hur en undersökning ska genomföras exempelvis när det kommer till metod och analys.³ Den upplevda känslan av trygghet som vi avser mäta är en individuell upplevelse beroende på flera faktorer och kan därmed även vara svår att generalisera.

I andra undersökningar med liknande insatsers påverkan på individers trygghet har vi funnit en förhållandevis gemensam syn på att det är svårt att undersöka om och i vilken grad individens trygghet påverkas genom närvaro av olika uniformerade personer, som poliser, ordningsvakter och polisvolontärer. När det gäller närvaron av uniformerad personal visar exempelvis tidigare studier inte på någon ökning av trygghet i redan trygg miljö, och att trygghetsgraden varierade om det är poliser eller ordningsvakter/polisvolontärer. Vid närvaro av ordningsvakter och volontärer har noterats något mindre upplevd trygghet i förhållande till närvaron av poliser.⁴

Inte bara oenighet om definition och undersökningsmetoder kan innebära svårigheter, även det faktum att känslor varierar över tid påverkar möjligheten att undersöka känslan av trygghet. Beroende på tid, plats och händelser i det omgivande samhället kan upplevd trygghetskänslan variera.⁵ Detta får betydelse för aktuell undersökning, då vi har ambitionen att utvärdera en specifik insats under en viss period, samtidigt som de människor som medverkar i studien befinner sig i ett sammanhang där utöver specifika insatser även andra faktorer såsom nationella och internationella aktiviteter och händelser gör sig gällande.

Att mäta olika förhållanden utan kontrollgrupp är något som inte enkelt låter sig göras. Vi har i utvärderingen valt att genomföra enkäter med utvalda grupper samt intervjuer med aktörer i projektet. Genom att kombinera dessa två metoder och sätta dem i relation till andra liknande studier är vår ambition dock att besvara utvärderingens frågor.

Brottsförebyggande

Förutom att öka känslan av trygghet avser insatserna vara brottsförebyggande. Det råder en oenighet även om detta begrepps innebörd⁶, men en definition som används är: "sådana åtgärder och förhållande som minskar sannolikheten för brott och/eller reducerar skadeverkningarna (inklusive rädsla) för brott"⁷. Den rådande definitionen påverkas av den samtida diskursen och får betydelse för hur det faktiska arbetet

³ Se exempelvis Andreescu, 2010, Farrall, Bannister, Ditton & Gilchrist, 1997, Ferraro, 1995, Ferraro & LaGrange, 1987, Hale, 1996, Heber, 200, Wilson & Kelling, 1982, Zhao, Schneider & Thurman, 2002, Farrall m.fl. 1997, Ferraro, 1995, LaGrange & Ferraro, 1987

⁴ Se exempelvis BRÅS:s rapport 2015:1

⁵ A.a.

⁶ Se exempelvis även Sahlin 2008, Wikström 1994

⁷ Sarnecki 2009

organiseras. Exempelvis kan ett tydligare brottsofferfokus innebära att brottspreventiva åtgärder även handlar om rädslan att utsättas för brott.⁸

Huruvida ett samhälle faktiskt är säkrare, att brotten minskat, eller om det enbart upplevs tryggare kan vi inte säga något om då det inte finns ett enkelt orsakssamband dem emellan. Om vi i alla fall pratar om brottsprevention och i denna utvärdering utgår ifrån att det trygghetsskapande arbete som sker i Kalmar även är brottsförebyggande kan vi betrakta detta som situationell brottsprevention.⁹ Den situationella brottspreventionen innebär att platser och situationer där brott kan begås förändras så att brott förhindras eller försvåras¹⁰ såsom i Kalmars fall med bland annat ökad bevakning.

I samhället i stort är det av vikt att utveckla och arbeta för trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder samt att följa upp åtgärder för att bedöma om insatsen eller åtgärden ger önskvärd effekt. Denna utvärdering är en typ av mätning av insatta brottsförebyggande åtgärder, genom granskning av insatsen med ”synliga ordningsvakter” och hur deras arbete påverkar tryggheten i Kalmars stadskärna. Den är representativ från ordningsvakterna själva, samarbetspartners och privatpersoner som vistas i ordningsvakternas arbetsmiljö.

Samverkan

I det brottsförebyggande och trygghetsskapande projekt som inblandade aktörer företagit sig är samverkan mellan aktörerna centralt. Inom forskningen saknas en enhetlig definition begreppen samverkan, samarbete och samordning används ofta synonymt.¹¹

När det gäller samverkan vittnar tidigare erfarenheter om att samverkan mellan (men även inom) olika organisationer kan innebära svårigheter. En försvårande faktor som nämns är förhållandet mellan den ordinarie dagliga verksamheten och det nya och extra arbete som ett samverkansprojekt ofta innebär.¹² För att samverkansarbetet ska fungera är det viktigt att det finns en förankring hos de inblandade aktörerna, att utvärdering av arbetet sker och att en uppföljning och prioritering av arbetet kontinuerligt genomförs så att samverkan kan utvecklas mellan olika verksamheter.¹³ Andra faktorer som kan lyftas fram för att samverkan ska fungera är ömsesidigt förtroende och förståelse, intern legitimitet och engagemang.¹⁴

I Sverige råder en medvetenhet om betydelsen om samverkan, och utgångspunkten i det lokala brottsförebyggande arbetet är att samverkan är viktigt. Exempelvis anger BRÅ att polis och kommun måste samordna sina insatser för ett mer effektivt brottsförebyggande arbete, och samverkan ses som ett sätt att ”tillsammans skapa ett

⁸ Se exempelvis Wikström 1994

⁹ Vanligtvis skiljs på situationell och social brottsprevention där den sistnämnda inrymmer sådana åtgärder som utgår från brottets sociala orsaker. Det sociala brottspreventiva arbetet kan innebära mer fokus på individer som befinner sig i riskzonen att blir kriminella.

¹⁰ Se exempelvis Sarnecki 2009

¹¹ Se exempelvis Mallander 1998, Hjortsjö 2005, Johansson 2011, Danermark & Kullberg 1999

¹² Se exempelvis BRÅ:s rapport 2013:5, Sonander 2008

¹³ A.a.

¹⁴ Emerson et. al. 2011

mervärde”. Det som förväntas ge mervärde är att aktörernas olika erfarenheter och kompetenser tillsammans kan angripa och arbeta med gemensamma insatser från fler perspektiv än om arbetet utförs utifrån enbart ett perspektiv.¹⁵

2. Metod och material

För att besvara utvärderingens frågeställningar har olika metoder och olika typer av material används. För att besvara vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen samt insatsernas resultat har dels redan befintliga material i form av rapporter används, dels har enkäter med berörda aktörer genomförts. För att besvara frågan om insatserna är relaterade till resultaten och vilka faktorer som samverkade med insatserna och händelserna vad gäller resultaten har vidare enkäter och intervjuer med aktörer används, men även redan befintlig material i form av liknande undersökningar samt tidigare forskning, detta för att kunna sätta insatserna i ett större perspektiv. I utvärderingen har sålunda kvalitativa och kvantitativa metoder kombinerats som verktyg i forskningsprocessen. Som utvärderingsmodell har huvudsakligen en summativ aktörsfokuserad utvärdering använts.

2.1 Utvärderingsmodell

Vi har fått i uppdrag att utvärdera huruvida utvidgningen av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) haft en trygghetsskapande verkan, om insatsen kan bedömas ha en brottsförebyggande verkan samt om andra icke avsedda effekter kan noteras. Utvärderingsformen som använts är summativ.

I en summativ utvärdering analyseras resultatet av det material som samlats in under hela utvärderingsperioden, det vill säga dokumentstudier, observationer, enkäter och intervjuer i relation till dessa skilda syften och mål. Summativa utvärderingar används ofta som grund för vidare satsningar.¹⁶

Utvärderingen har framförallt varit aktörsfokuserad innebärande att vi utgår från olika aktörers perspektiv och försöker fånga deras upplevelser av utvärderingsområdet.¹⁷ Exempel på aktörer är i vårt utvärderingsarbete utförare, samarbetspartners och brukare. Med brukare avses i denna utvärdering privatpersoner och näringsidkare i centrala delarna av Kalmar. Genom att samtala med aktörerna har vi kunnat skapa oss en uppfattning om hur den extra insatsen upplevts fungera utifrån de mål som projektet haft. Utifrån dessa samtal samt utifrån enkäter och de resultat som framkommit kan vi få vägledning om hur aktuell insats kan anpassas till kommuninvånarnas önskningsar men även till de faktiska förutsättningar som finns utifrån de utförande aktörerna. Genom att fånga in upplevelser från aktörerna kan vi även skapa oss en bild av hur olika faktorer samverkat, om andra effekter än de avsedda kan uppstå samt för att förstå vilka effekter som kan förväntas av insatserna.

Som utvärderare kan man anta i huvudsak två förhållningssätt; som utvärderare kan jag smälta in i aktuell verksamhet som deltagare eller så kan jag anta en mer distanserad

¹⁵ Se exempelvis Berg et al 2016 och Sarnecki 2009

¹⁶ Se exempelvis Sandberg & Faugert 2007

¹⁷ A.a.

roll som observatör och granskare. Det finns för- och nackdelar med båda förhållningssätten. Medan en deltagande ansats kan få tillgång till mer subjektiva uppfattningar, innebär en observatörs-granskningsroll många gånger bättre förutsättningar att anta ett vetenskapligt kritiskt förhållningssätt. Den roll vi väljer att anta kan således påverka vilken form av material vi kan få tillgång till.¹⁸ Vi har i denna utvärdering valt att anta rollen som granskare och observatör, även om vi haft kontakt med uppdragsgivarna för att få del av visst material och kontakter.

Alla tillvägagångssätt har sina för- och nackdelar. Genom att även involvera kommuninvånarna, det vill säga de aktörer som insatserna riktar sig mot, tillåts flera olika möjliga bilder framkomma och det tolkningsföreträde som olika aktörer har i förhållande till i detta fall kommuninvånarna kan minska. En nackdel med att involvera i detta fall kommuninvånare kan vara att förväntningar inte tydliggjorts, att förväntningar kan vara orealistiska osv. Som utvärderare har vi inte kunskap om vilka olika utgångspunkter respondenterna har.

2.2 Redan befintligt material

Vi har tagit del av redan befintligt material från kommunen, ordningsvakter, polis och näringsidkare. Detta material har lästs utifrån utvärderingens frågeställningar.

Medborgardialoger: Kommun och kommunpolis utförde, under mars och april år 2016, medborgardialoger med invånare i Kalmar. I dessa dialoger framkommer en rädsla för att bli utsatt för brott, speciellt bland yngre kvinnor.

Brev från ordningsvakter: Efter händelsen på nyårsafton år 2015-2016 skickade två av ordningsvakterna ett brev till kommunalrådet där deras upplevda problem om oroligheter i centrum framkommer. I samma brev föreslås åtgärden att skapa ett § 3-område. I ett inledande skede cirkulerande brevet mellan kommun och polis. Kommunen valde att agera och i maj 2016 började projektet med § 3-området.

Veckorapporter: Under fredag- och lördagskvällar arbetar ordningsvakterna mellan kl. 22-04. Efter avslutad helg skickas en veckorapport med uppdatering om hur arbetspassen varit och åtgärder som behövts vidtagits under de två arbetspassen. Under våren 2017 omarbetades detta arbetssätt och en mall för rapportering finns nu att tillgå. Vi har fått ta del av de aktuella veckorapporter för att sammanställa områden där ordningsvakterna rör sig samt vilka åtgärder som vidtas under kvällarna.

2.3 Enkät

Enkäter har delats ut till gymnasieungdomar, näringsidkare samt i delar av centrala Kalmar. Utifrån enkäterna har vi haft möjlighet att skapa oss en bild av hur de insatser som kommunen vidtagit uppmärksammats och upplevts av dess målgrupp. Enkäter är en metod som har många fördelar blanda annat när det gäller att inom en begränsad tidsrymd fånga in berörda aktörers erfarenhet och upplevelser.¹⁹

Enkätundersökning med ungdomar har ägt rum bland fyra stycken gymnasieklasser i årskurs tre. Eleverna som medverkat i enkätundersökningen är till stor del bosatta i Kalmar. Klasserna är gjorda på Kalmars största gymnasium; Lars Kagg-, Jenny Nyström-

¹⁸ Danermark & Kullberg 1999

¹⁹ Se exempelvis Bryman 2011, Svenning 2003, Denscombe 2016

och Stagneliuskolan. Innan enkätundersökningen ägde rum kontaktades gymnasieförbundet för tillstånd och assistans för att finna lämpliga klasser. Enkäten har främst besvarats via en online-länk men har alltid erbjudits i pappersform. Kontaktuppgifter angående undersökningen har bifogats till ansvarig lärare. Respondenterna har informerats utifrån de etiska aspekterna som nämns i 2.7.

Vi har vid två tillfällen delat ut enkäter till **näringsidkare** i Kalmar stadskärna. Respondenterna har kunnat välja mellan att besvara enkäten via ett pappersformulär eller online via en länk. Enkäten har kunnat fyllas i direkt, eller vid ett senare tillfälle. När det gäller pappersenkäten har vi erbjudit oss att hämta den en vecka senare. Vi har kontaktat samtliga restauranger kring Larmtorget och vid centralstationen, samt näringsidkare på samma ställe. Vidare har vi kontaktat näringsidkare på köpcentret Gallerian. Vid utdelandet av enkäterna i stadskärnan lämnade vi önskat antal enkäter (både i pappersformat och som länk). I de fall pappersenkät valdes erbjöd vi att återkomma efter en vecka för att hämta in enkäten. Utöver att direkt rikta oss till personerna i egenskap av näringsidkare besökte vi samtliga affärer på Storgatan och ställde frågan till personen i egenskap av **kommuninvånare**.²⁰

Bearbetning av enkäter

Enkäten bestod av frågor med fasta svarsalternativ, men respondenterna har även haft möjlighet att med egna ord lämna kommentarer efter frågor som inte rörde bakgrundsvariabler. Körningar har gjorts utifrån olika bakgrundsvariabler. De fasta svarsalternativen har bearbetats kvantitativt med hjälp av enkätprogrammets verktyg. Resultaten har relaterats till målsättningen med insatserna/projekten. De svar som inkommit med respondenternas egna ord har i flertalet fall varit följdfrågor på frågor med fasta svarsalternativ, och har därmed fungerat som en fördjupning av enkätsvaren. Svaren på de öppna frågorna har analyserats kvalitativt där flera läsningar genomförts i sökandet efter mönster relevanta för utvärderingens frågor.²¹

2.4 Intervju

Vi har genomfört intervjuer med professionella aktörer.²² Syftet med att intervjua aktörerna som direkt på något sätt arbetar med den extra insatsen var dels för att erhålla en beskrivning av det interna (sam)arbetet inom projektet samt för att tydliggöra bilden av möjlig påverkan och förändring.

Intervjuer är lämpliga att använda för att få förståelse för respondenternas åsikter, uppfattningar och erfarenheter. Precis som med övriga metoder finns det för- och nackdelar. Vanliga fördelar som brukar lyftas fram är möjligheten att förstå komplexa fenomen medan en nackdel är att olika former av intervjuareffekter som kan uppstå samt att det är resurskrävande.²³

²⁰ Att som respondent tydligt skilja på sig själv som näringsidkare och privatperson när det gäller frågor om trygghet låter sig inte enkelt göras, och vi kan inte med säkerhet säga utifrån vilket perspektiv svaren getts.

²¹ Se exempelvis Bryman 2011, Svenning 2003, Denscombe 2016

²² Vår ambition var att även genomföra intervjuer med en näringsidkare, men detta lyckades vi inte uppnå. Vid frågan om medverkan verkade de positiva, men när tid skulle bestämmas var de svårare.

²³ Se exempelvis Bryman 2011, Svenning 2003, Denscombe 2016

Bearbetning av intervjuer

De intervjuer som genomförts har transkriberats, ett tidskrävande arbete som vi dock ansett vara betydelsefullt för att kunna analysera materialet. Det är den enskilda aktörens egna åsikter som framkommer i intervjuerna. De transkriberade intervjuerna har lästs igenom med utvärderingens frågor som utgångspunkt. Intervjuerna har tagit upp samma områden som enkäten och tillsammans erbjuder svaren från dessa undersökningar en mer heltäckande bild av aktuella områden. I intervjuerna har vi haft möjlighet att gå utanför de ramar som enkäten medger.

2.5 Observation

Inom ramen för utvärderingen genomfördes en observation av ordningsvakternas insats. Observationen utfördes främst för att få en inblick i hur ett arbetspass kan se ut, ordningsvakterna "in-action" samt hur §3-området upplevdes i Kalmars citykärna. Observationen är en form av direktobservation då utvärderare finns på plats för att direkt observera händelserna.²⁴

I samrådan med ordningsvakter valdes tid och plats för observationen (en fredag kl 22-24). Ordningsvakterna som arbetade medverkade inte som informanter vid enskilda intervjuer. Utöver observation fanns möjlighet att under observationen även ställa frågor till vakterna som arbetade, vilket gjorde observationen mindre traditionellt utförd. Frågorna var från intervjuguiden och omformulerades under observationen för att möjliggöra intressanta och informationstäta svar. Direkt efter observationen gjordes fältanteckningar.

2.6 Urval, Bortfall och generalisering – att använda materialet

Genomförandet av enkäter, intervjuer och observationer syftar till att skapa en bild av aktörernas upplevelse av aktuella insatser. Utvärderingen kan inte sägas ha generaliserande ambitioner, då ett sådant urval inte varit möjligt. Vad vi emellertid kan säga är att vi, genom att sätta resultaten i relation till tidigare genomförda studier, kan få fram generella aspekter utifrån vårt material. Även om utvärderingens resultat inte är generaliserbara till ett större område anser vi att de kan vara användbara exempelvis för det pågående samverkansarbetet mellan aktuella aktörer i Kalmar.

Urval: Den urvalsmetod som har använts för enkäter, intervjuer och observationer är en kombination av målinriktat urval (strategiskt urval) och bekvämlighetsurval. Det sistnämnda bygger sina urval dels på det som är passande för ändamålet dels sådana objekt som finns inom räckhåll. Denna metod används ofta vid begränsad budget och/eller tid. Vidare kan urvalet sägas vara målinriktat, då vi genom handplockade objekt förväntas få ut mest relevant information rörande aktuellt område.²⁵

Bortfall: När det gäller bortfall går det att skilja på två olika typer; externt och internt. Det externa bortfallet avser frånvaron av svar från individer som ingått i undersökningens urval, och kan uppstå dels på grund av att man inte når respondenterna som ingår i ens urval, dels då en person väljer att inte medverka i

²⁴ Se exempelvis Esaiasson et al. 2017

²⁵ Se exempelvis Bryman 2011, Svenning 2003, Denscombe 2016

undersökningen. Det interna bortfallet pekar på de fall när inte alla variabler kunnat mätas.²⁶

De undersökningar som genomförts inom ramen för utvärderingen har ett försumbart internt bortfall, de respondenter som valt att delta har i stor utsträckning besvarat frågor som berör dem. Det externa bortfallet i denna utvärdering är svårare att säga något om. Exempelvis valde vi ungdomar på gymnasieskolor som företrädare för ungdomar. Av dessa har flertalet besvarat enkäten. När det gäller näringsidkarens medverkan i enkätstudien har vi inte någon heltäckande bild över antalet näringsidkare i Kalmar stadskärna, men vi har täckt in området som huvudsakligen är föremål för insatserna. När det gäller intervjuer så är det externa bortfallet för näringsidkarna större då ingen valde att medverka. Precis som tidigare nämnts har utvärderingen ingen allmän generaliserande ambition.

2.7 Etiska överväganden

Det finns inom samhällsvetenskapen vissa grundprinciper att ta hänsyn till: *Informationskravet* som innebär att forskaren ska informera berörda personer om undersökningens syfte. *Samtyckeskravet* innebär att medverkan är frivillig, medan *konfidentialitetskravet* handlar om att hänsyn ska tas till forskningsdeltagarnas anonymitet, samt att uppgifter som framkommer ska behandlas *konfidentialitet*. Slutligen innebär *nyttjandekravet* att insamlat material enbart får användas till det vi sagt att det ska göras.²⁷ Vi har i våra undersökningar tagit hänsyn till dessa krav.

3. Resultat

Uppdraget har varit att utvärdera huruvida insatsen med extra ordningsvakter haft avsedd verkan, det vill säga ökat den upplevda känslan av trygghet samt om någon brottsförebyggande effekt kan noteras. Vi har även haft i uppdrag att undersöka huruvida insatsen haft några andra än avsedda effekter, och i så fall vilka. För att kunna besvara detta har vi utgått från följande utvärdringsfrågor: Vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen? Vad blev resultaten av dessa insatser? Är insatserna relaterade till resultaten? Vilka faktorer samverkade med insatser och händelser vad gäller resultaten? Var medlen effektiva för att nå resultaten? Det är dessa frågor som utgör utgångspunkten i utvärderings resultatredovisning. Inledningsvis ges en beskrivning av respondenterna.

3.1 Respondenterna

Enkäter: Antal respondenter som besvarat enkäten är 123 st, varav Män: 44 st. (35,8 %) och kvinnor 77 st. (62,6 %). Huvuddelen av respondenterna bor i Kalmar kommun 98 st. (81 %)²⁸. Eftersom vi även erbjudit näringsidkare att medverka i enkäten finns

²⁶ Se exempelvis Bryman 2011, Svenning 2003, Denscombe 2016

²⁷ Se Vetenskapsrådet och Bryman 2011

²⁸ 121 st. (av 123) har besvarat denna fråga

personer som inte bor i Kalmar med, men som dock ofta befinner sig i centrala delarna av Kalmar. Huvuddelen av de svarande, 103 st. (84 %) ²⁹ är födda i Sverige, medan 42 st. (33 %) ³⁰ av de svarande angett att båda eller någon av deras föräldrar är födda utomlands. Den största delen av de svarande är studerande ungdomar boende hos sina föräldrar (90 %) medan övriga arbetar i de centrala delarna av Kalmar. ³¹

Intervjuer: Vi har inom ramen för utvärderingen genomfört intervjuer med företrädare för polis, ordningsvakt samt den centrala ledningen. Antalet intervjuer är färre till antalet och för att inte kunna identifiera de svarande har vi valt att redovisa intervjusvaren utan hänvisning till vilken yrkeskategori de tillhör, detta i enlighet med etiska hänsynstaganden. Vi anser att detta tillvägagångssätt inte påverkar resultaten som sådant, eller vårt uppdrag.

Deltagande observation: Inom ramen för utvärderingen genomfördes en observation av ordningsvakternas insats. Den deltagande observationen rörde två ordningsvakters arbete under en kväll i maj 2017.

3.2 Vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen

Kommunen har under en period arbetat med två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) som varit i arbete fredag- och lördagskvällar. Parallellt med denna insats har emellertid ett närmre samarbete mellan kommun och polis initierats, ett samarbete som innebär kommunikation på veckobasis mellan kommun och polis där rapporter om incidenter från helgen snabbt återförs till kommunen. Detta är en aktivitet som tillsammans med många andra medverkar till det trygghetsskapande arbete som sker i Kalmar.

Helhetssyn:

I det ökade samarbetet som är Kalmar stads utgångspunkt är även en helhetssyn grunden. Förutom ordningsvakter är exempelvis de situationella faktorerna viktiga, såsom belysning och borttagande av vegetation som skymmer platser, vilket enligt de professionella aktörerna är av stor vikt för att öka känslan av trygghet.

Ja, de påpekningar som vi har haft med belysning. Speciellt uppe på Vallen så har det ju påverkat väldigt mycket. Att nu har de ingenstans att gömma sig där uppe där det är skumt till exempel. Så direkt när man kommer upp där så har man ju blick över allt. Så.. det gör väldigt mycket.

Samverkan mellan aktuella aktörer var till viss del redan etablerat vid införandet av extra ordningsvakter i och med bland annat Purple Flag, men genom händelserna nyårsafton 2015 blev detta arbete mer effektivt, och upplevs bland de professionella aktörerna vara en grundförutsättning för att arbetet ska lyckas. Samverkan mellan de professionella aktörerna anges sålunda som grunden för ett lyckat arbete, både i det långsiktiga och strategiska arbetet men även i de specifika situationerna dagligdags. Ordningsvakterna och poliser har kontakt under helgkvällar och om oro märks kan någon aktör snabbt agera, vara mer vaksamma och oroliga händelser lugnas ner.

²⁹ 123 st. (av 123) har besvarat denna fråga

³⁰ 123 st. (av 123) har besvarat denna fråga

³¹ 122 st. (av 123) har besvarat denna fråga

...att direkt polisen lägger om rutten ger resultat. Vi stör, lägger om rutten till aktuella hotspots. Stör!

3.3 Vad blev resultaten av dessa insatser och är insatserna relaterade till resultaten

Som tidigare nämnts är det inte oproblematiskt att försöka mäta ett orsak - verkan förhållande utifrån insatsen extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde. Vi kommer därmed först redogöra för enkätsvaren och därefter problematisera förhållandet mellan insatser och mätresultat. När det gäller resultaten så kan vi skilja på de professionella aktörernas (de som arbetar med insatserna) upplevelser av själva arbetet och hur det påverkat medborgarnas upplevda känsla av trygghet.

Trygghet

För att kunna sätta svaren i ett sammanhang, och för att förstå vilka faktorer som på olika sätt kan påverka respondenternas upplevda känsla av trygghet frågade vi efter upplevd rädsla för brottslighet i samhället i stort men även mer specifikt i Kalmar. Av de svarande var 69 st. (56 %) oroliga över brottsligheten i samhället i stort medan motsvarande siffra för de som svarat att de inte alls är oroliga är 39 st. (32 %)³².

Det är betydligt fler kvinnor än män som känner en oro över brottsligheten i samhället; av de svarande männen är det 17 st. (39 % av det totala antalet svarande män)³³ medan det bland de svarande kvinnorna är 60 st. (78 %)³⁴. Gäller det enbart den upplevda oron över att utsättas för brott det senaste året har ungefär hälften av de svarande angett att de under det senaste året känt en oro för att utsättas för brott, en känsla som varit konstant det senaste året. Precis som i föregående svar är det fler kvinnor som har gett uttryck för en oro att utsättas för brott än de svarande männen, 65 % av de svarande kvinnorna har uttryckt oro medan motsvarande siffra för de svarande männen är mot 25 %. Att kvinnor generellt känner större oro att utsättas för brott återkommer även i de intervjuer vi gjort. Kvinnor ber oftare om hjälp med att följa dem, något som ordningsvakterna gör i den utsträckning det går.³⁵

Det är få av de svarande som har erfarenhet av att utsättas för brott i Kalmar stadskärna 12 st. (10 %)³⁶, medan något fler, 29 st., har en nära anhörig/vän som har tidigare erfarenhet av att utsättas för brott i Kalmar stadskärna. Fler kvinnor har angett att de utsatts för brott i Kalmar stadskärna (15 % av de svarande kvinnorna mot 2 % av de svarande männen) och det är även fler kvinnor än män som angett att de har en nära anhörig/vän som utsatts för brott i Kalmar stadskärna (32 % av kvinnorna, 12 % av männen).

³² 123 st. (av 123) besvarade denna fråga

³³ 44 st. män besvarade denna fråga

³⁴ 77 st. kvinnor besvarade denna fråga

³⁵ Kvinnor känner i större utsträckning oro över att utsättas för brott enligt andra studier. Se t.ex. BRÅ:s nationella trygghetsundersökning

³⁶ 120 st. (av 123) har besvarat denna fråga

Oron för att utsättas för brott kan påverka rörelsemönstret och av de svarande angav 50 st. (40 %)³⁷ att det finns platser i Kalmar stadskärna som undviks just av denna anledning. Nedbrutet utifrån kön syns även här en skillnad; drygt 50 % av de svarande kvinnorna har angett att deras rörelsemönster påverkas medan motsvarande siffra för de svarande männen är 20 %. I enkäterna framkommer olika ställen och olika situationer när känslan av otrygghet infinner sig; förutom rent allmänt "på stan" anges kvällar/nätter på väg till/från stan, när respondenterna rör sig ensamma utomhus samt vid oupplysta platser. Anledningarna till att oron uppkommit varierar även den, men vanligt förekommande svar är i de fall respondenten rör sig ensam, för att de personer man möter ska göra något mot en själv samt på grund av att man hört om händelser, antingen i Kalmar eller allmänt i landet. Det framkommer således att faktorer utanför Kalmar påverkar känslan av trygghet, exempelvis angavs att "när det kommer nyheter om brott blir man mer orolig! Inte alla respondenter anger en konkret anledning, utan anger enbart att man känner en oro.

Hur ofta respondenterna rör sig i de centrala delarna av Kalmar varierar kraftigt, från någon gång i månaden till flera kvällar i veckan. Cirka 80 st., knappt 70 % av de svarande³⁸ anger att om vi ställt denna fråga för ett år sedan hade svaret varit detsamma. Huvuddelen av övriga, det vill säga de som haft ett annorlunda svar för ett år sedan, har angett att det har med åldern att göra. För ett år sedan var de 17, nu har de fyllt 18 och det finns ställen att vara på i centrala delarna av Kalmar. Ett fåtal har angett att de har minskat sin närvaro i Kalmar på grund av faktorer som kan kopplas till känslan av trygghet.

Kan vi då säga något om hur respondenterna upplevt själva insatserna? Att bedöma om insatserna är relaterade till resultaten låter sig inte enkelt göras då enbart 20 % av de svarande angett att de vet om att det förekommer utökat arbete för att öka känslan av trygghet i Kalmar.³⁹ Av de som svarat ja har 11 st. märkt av detta samarbete. Om vi istället resonerar utifrån hur de professionella aktörerna har svarat har både de extra ordningsvakterna med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde men även det sedan tidigare utökade samarbetet stor betydelse för möjligheterna att agera både förebyggande och i akuta situationer men även för stämningen i centrum. Aktörerna upplever att tryggheten ökat och att ordningsvaktens närvaro kan dämpa irritationer mellan gäng eller individer som annars kunnat övergå i ett slagsmål.

Och vi står och pratar med varandra, det är snabba insatser och innan det händer någonting som är vårt mål då

Jättemycket folk har ju varit framme hos oss då och utifrån, folk från Växjö eller Stockholm eller sådär som kommer fram och pratar och tycker att det är helt kanon att vi går på stan

³⁷ 123 st. (av 123) har besvarat denna fråga

³⁸ 121 st. (av 123) har besvarat denna fråga

³⁹ 121 st. (av 123) har besvarat denna fråga

Brottsförebyggande

Att mäta huruvida aktuella insatser haft några brottsförebyggande effekter är svårt; insatserna har varit igång relativt kort tid, och en eventuell ändring i antalet anmälda brott kan inte kopplas till insatserna utan en mer långtgående analys av övriga insatser. Om vi enbart ser till enkäterna kan vi inte på ett tydligt sätt säga något om en eventuell koppling, medan det i intervjuerna framkommer att det nya arbetssättet upplevs fungera brottsförebyggande. Vidare framkommer det i intervjuerna att insatser kan ha ett symbolvärde i sig, bland annat när det gäller kommunens initiativ till ordningsvakter. Genom detta agerande anses kommunen ta ett problem på allvar och försöker aktivt arbeta för en bättre och tryggare närvaro i stadskärnan. När det gäller det brottsförebyggande arbetet (men även det trygghetsskapande) kan det enligt de professionella aktörerna i och med utökat samarbete nu bedrivs mer renodlat, något som anses underlätta och gynna det brottsförebyggande arbetet. Huruvida det finns faktiska brottsförebyggande effekter är som sagt svårt att mäta, däremot kan vi utifrån andra undersökningar anta att ordningsvaktens närvaro kan vara både brottsförebyggande och trygghetsskapande.⁴⁰

3.4 Vilka faktorer samverkade med insatsen och händelser vad gäller resultaten

Syftet med denna utvärdering är att undersöka huruvida de extra insatser som kommun tillsammans med övriga aktörer genomför påverkar känslan av trygghet i Kalmar stadskärna. I detta fall kan känslan av trygghet betraktas som en beroende variabel medan insatserna som oberoende, där den oberoende antas påverka den beroende. Som tidigare nämnts är trygghet inte enkelt att mäta, och detsamma gäller ett eventuellt samband. Vi antar att den oberoende variabeln har en central roll, emellertid kan bakomliggande och mellankommande variabler påverka känslan av trygghet.⁴¹ Andra påverkansfaktorer kan i detta fall vara händelser i det omgivande samhället och hur dessa rapporteras i media. Det betyder att det vi kan uttala oss om enbart är en bit av verkligheten (såsom det är i samhällsvetenskapliga undersökningar).

Att olika faktorer samverkar i arbetet med de trygghetsskapande insatserna och åtgärderna kan vi se både i tidigare forskning och i enkäterna och intervjuerna, och är något som spelar stor roll för utvärderingar av detta slag men även för det trygghetsskapande arbetet som kommunen med sina samverkanspartner företar sig. Vissa faktorer är svårare att aktivt förebygga såsom exempelvis medias rapportering av brottslighet

När det kommer nyheter om brott blir man mer orolig!

Men även när det gäller händelser i övriga samhället.

Ja, absolut. Jag menar en händelse som den uppe i Stockholm är ju..en sån är ju..den tror jag påverkade många människor. Och den är ju svår att kontrollera och så.

⁴⁰ Se exempelvis Clarke & Felson, 1993, Cohen & Felson, 1979

⁴¹ Se exempelvis Svenning 2003

En flitig rapportering i media om exempelvis ökad brottslighet under en viss period kan till medborgarna signalera om samhällets bristande kontroll över situationen, och det som (i detta fall) kommunen kan arbeta med är att vidta åtgärder som signalerar att läget är under kontroll.⁴² Här visar kommunen och samarbetspartnerna en medvetenhet för att inte otrygghetskänslan som spred sig efter händelserna nyår 2015 ska sprida sig igen. Vidare kan de insätta åtgärderna, där synliga ordningsvakter tillsammans och korta åtgärdsvägar anses som en styrka i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet som bedrivs i Kalmar kommun.

Utifrån enkätsvaren är det vissa faktorer som är viktigare för att öka känslan av trygghet. Ungefär lika många anser att bra belysning och fler avgångar i kollektivtrafiken är viktiga för att öka känslan av trygghet, något färre anser att fler poliser/ordningsvakter är viktiga vilket skulle kunna tyda på dessa redan är synliga medan belysning och kollektiv är ett pågående förbättringsarbete. Detta är faktorer som tillsammans med specifika insatser kan påverka känslan av trygghet på ett positivt sätt. Ytterligare en faktor som är viktig och som vi återkommit till flertalet gånger är den samverkan som sker mellan aktörerna.

I intervjuerna med aktörerna framkommer en medvetenhet om att det är flera olika faktorer som påverkar upplevelsen av en tryggare stadskärna, både positiva och negativa faktorer. Som små men viktiga och positiva åtgärder som kommunen arbetar med för ökad trygghetsupplevelse ses förbättrad belysning och reducering av klotter. Som negativa faktorer anges händelser i det omgivande samhället, något som kommunen inte kan ha samma kontroll över.

3.5 Var medlen effektiva för att nå resultaten

Medlen i denna utvärdering är den extra insatsen ordningsvakter och resultaten är de material som inkommit från enkäter, intervjuer, observationer och redan befintliga material. Samtidigt har vi redogjort för flera samverkande faktorer för att den extra insatsen ska få verkan, såsom aktivt arbete med belysningsfrågor, aktivitet i media och korta åtgärdsvägar. För att kunna sätta detta i ett större perspektiv, med tanke på att materialet inte enkelt kan sägas vara generaliserbart, använder vi oss här av tidigare forskning och andra rapporter för att så att säga hänga upp våra resonemang på en given ram.

I samtal med medverkande aktörer framkom att ordningsvakter enbart är ett av flera samverkansprojekt som syftar till att öka trygghetskänslan och minska brottsligheten i Kalmar.⁴³ Ett viktigt steg för att öka känslan av trygghet och även minska brottsligheten, anser vi det nära samarbetet som ordningsvakter har i förhållande till åiterrapportering utgöra. Varje måndag rapporteras helgens händelser, och eventuell förstörelse kan snabbt repareras. Enligt den så kallade "Broken Windows" teorin är detta ett sätt att agera för att minska brottsligheten. Genom att snabbt återställa mindre förstörelser

⁴² Se exempelvis Andreescu, 2010, Hale, 1996, Heber, 2007; Hinkle & Weisburd, 2008, Zhao m.fl. 2002

⁴³ Vi har här valt att inte problematisera eller definiera själva samverkansbegreppet utförligt eftersom det inte varit utvärderingens fokus. De olika professionella aktörerna, representerade från olika yrkesgrupper, verkar enligt vår utvärdering vara överens om vad samverkan innebär och positivt inställda till detta.

känner medborgare en närvarande stat/kommun, medan det tvärtom kan uppstå en känsla av att lämnas åt sitt öde i de fall ansvariga aktörer inte åtgärdar förstörelsen. Det kan upplevas som om ingen bryr sig, och de "ordentliga" människorna kan som en konsekvens vara mindre närvarande i området, alternativt flytta och den informella sociala kontrollen minskar. Detta kan öppna upp för att individer med mindre tvivelaktiga intentioner får plats att begå andra grövre brott.⁴⁴

Med utgångspunkt i vårt material och tidigare studier anser vi att ordningsvaktens närvaro i centrum kan ha stora positiva effekter. Huruvida insatserna verkar brottsförebyggande kan inte konstateras utifrån utvärderingen men kan utifrån andra undersökningar anses vara en viktig förutsättning både för det trygghetsskapande och det brottsförebyggande arbetet.⁴⁵

3.6 Icke avsedda effekter

Syftet med insatsen extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) har utöver en trygghetsskapande verkan även varit att bidra till att minska våld och sexuella ofredande inom aktuellt område. Som tidigare nämnts kan det vara svårt att fånga effekterna av en viss insats, bland annat då det kan finnas andra variabler som påverkar resultatet men även för att vi också kan räkna med att insatserna för med sig effekter som inte var avsedda från början men som vi genom intervjuer och enkäter märkt av har förändrats under projektets gång. Precis som med insatsernas tänkta effekter går det inte med säkerhet att säga något om eventuella icke avsedda/andra effekter har en direkt koppling till insatsen i fråga. Det kan ju tänkas att effekten skulle uppstått ändå. Utifrån vår undersökning har vi emellertid identifierat några positiva effekter som inte har direkt med känslan av trygghet eller brottsförebyggande att göra. Vi kan även resonera utifrån negativa effekter, men detta huvudsakligen utifrån tidigare studier.

De positiva icke avsedda effekterna projektet har bidragit till kan sägas vara en bättre förståelse för de olika yrkesgrupper som ingår i arbetet, en ömsesidig förståelse och respekt för de inblandade yrkesgrupperna, Det som från början skedde med lite skepsis och protektionism har utvecklats till ett fungerande ömsesidigt samarbete.

Som om Polisen tyckte att vi trampade på deras arbetsuppgifter, nu har dessa vakter arbetande polisens direktnummer som dem enkelt kan ringa till vid behov. Hade dem inte litat på oss hade vi inte fått deras direktnummer

Det har under samarbetet skapats snabba kommunikationsvägar och aktörer som är aktiva i centrum kan vid behov snabbt nå varandra. Vidare kan även en förståelse för sin egen del i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet märkas. Näringsidkare som inledningsvis inte ansåg att de hade en del i detta arbete har under projektets gång insett att samverkan kring aktuella frågor underlättar positiva resultat. Den ökade synligheten och utökade samarbetet kan vidare vara av viktigt symboliskt värde, där kommuninvånare och besökare i de centrala delarna av Kalmar ser att kommunen aktivt arbetat för en tryggare stadskärna.

⁴⁴ Se Kelling & Wilson 1982

⁴⁵ Se exempelvis Clarke & Felson, 1993, Cohen & Felson, 1979

Att arbeta aktivt med de insatser som gjorts betyder att arenan för kriminella aktiviteter krymper. Platser som betraktas som otrygga eller platser där det framkommer att kriminella aktiviteter pågår lysas upp och bevakas under ordningsvakternas/polisernas vandringar. Vidare sker ett aktivt arbete med att hugga ner växtlighet för att det ska vara svårare att gömma sig. Detta kan innebära att problemen flyttar till andra delar av staden, något som tidigare forskning visar.⁴⁶ Detta innebär att det måste finnas en vaksamhet för detta och att Kalmar stads mer perifera ytterområden måste genomgå samma aktivitet vad gäller trygghetsskapande åtgärder.

3.7 Samverkan

I vårt utvärderingsuppdrag ingår inte att fokusera på samverkan i sig. I de intervjuer vi genomfört med de professionella aktörerna framkommer emellertid att ett fungerande samverkan är centralt, varför vi väljer att resonera något kring detta.

Inom samverkansforskningen har vanliga hinder, men även förutsättningar för fungerande samverkan identifierats. Vanliga hinder för samverkan utgörs exempelvis av att det bedrivs i tillfällig projektform samt att respektive aktör utgår från den egna arbetsplatsens behov och inte utifrån behovet av samverkan för framgång. Vidare kan samverkan som bygger på personliga relationer innebära problem när personer byts ut. Utöver detta finns lagar, förordningar, riktlinjer och olika organisationskultur men även ekonomiska aspekter att hantera. Som förutsättningar för ett fungerande samarbete brukar samsyn nämnas, detsamma gäller ett tillåtande samtalsklimat.

I dagsläget förekommer ett fungerande samarbete i Kalmar stadskärna, och det arbete som utförs är till stora delar grundat i tidigare forskning och studier; arbetet i stor utsträckning strukturerat men även förankrat i de politiska nämnder som finns och det råder en medvetenhet om och en vilja för arbetet med en ökad trygghetskänsla. Det utökade och förankrade samarbetet bidrar till att de professionella aktörerna kan ha en gemensam lägesbild vilket underlättar snabba åtgärder.

Vi vet om att det kommer hända skit igen, men nu är vi mer förberedda. Tillsammans. Och här är ordningsvakterna centrala

För fortsatt positiv verkan och för möjligheten att långsiktigt arbeta kring samverkan, kan slutsatsen dras att det påbörjade samarbetet måste bli en del av den reguljära verksamheten inom respektive myndighet. I det fortsatta samarbete måste vidare de olika hindren som kan finnas för samverkan kontinuerligt identifieras och kartläggas för att konstruktiva sätt att överkomma dessa ska kunna identifieras. För att lyckas med detta är det viktigt att aktörer på alla nivåer medverkar, där särskilt stort ansvar läggs på ledningen som också måste ha mandat att leda.⁴⁷

⁴⁶ Se exempelvis Young 1999 och Sahlin 1998

⁴⁷ Se även exempelvis Brottsförebyggande rådet 2013:5, Emerson et. al. 2011

3.8 Sammanfattning

I detta kapitel har syftet varit att besvara utvärderingens frågor, det vill säga huruvida insatsen två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) haft avsedd verkan, men även huruvida någon brottsförebyggande effekt kan noteras. Vidare handlar utvärderingen om att undersöka huruvida insatsen haft några andra än avsedda effekter, och i så fall vilka. För att besvara dessa frågor har följande utvärderingsfrågor använts: Vilka insatser gjordes för att nå de uppsatta målen? Vad blev resultaten av dessa insatser? Är insatserna relaterade till resultaten? Vilka faktorer samverkade med insatsen och händelser vad gäller resultaten? Var medlen effektiva för att nå resultaten?

Utifrån genomgången av utvärderings material; enkäter, intervjuer, observation och redan befintliga material kan konstateras att genomförda insatser främst är ordningsvakterna men att även aktörernas närmre samarbete med snabbare återkoppling och situationella insatser varit av betydelse. Om vi ska sammanfatta de resultat som insatserna genererat kan sägas att det utifrån enkäterna är svårt att så att säga sätta fingret på avgränsade resultat och att det finns flera faktorer som samverkar och påverkar individers känsla av trygghet.

Av de som medverkat i enkäten är det få som svarat att de är medvetna om det aktuella samarbetet, och ännu färre har märkt av det. En tydlig bild som framträder i enkäten är skillnaden på mäns och kvinnors upplevelse av trygghet; exempelvis upplever kvinnor i mycket större utsträckning en allmän oro för brottsligheten i samhället och det är också kvinnors rörelsemönster som påverkas i störst utsträckning.

I intervjuerna framkommer en tydlig positiv inställning till både ordningsvakterna och det utökade samarbetet. Vad gäller den rent brottsförebyggande effekten av insatsen har vi resonerat utifrån möjligheten att mäta en sådan effekt då insatsen är relativt ny. Utifrån intervjuerna kan dock konstateras att insatsen uppfattas ha effekt av de professionella aktörerna, något som även tidigare studier visar. Att arbeta med synliga insatser kan förutom brottsförebyggande effekter ha ett stort symboliskt värde.

Som nämnts är det flera olika faktorer som samverkar och det kan vara svårt att peka ut en enskild insats som påverkansvariabel. I utvärderingen framkommer exempelvis att det omgivande samhällsklimatet, händelser i det omgivande samhället och medias framställning av dylika händelser kan påverka människors känsla av trygghet. Förutom detta är belysning, utökade busstider och synliga ordningsvakter viktiga för trygghetskänslan för enkättagarna.

Utifrån vårt material och tidigare studier visar utvärderingen att insatserna kan ha varit effektiva för att påverka känslan av trygghet och det brottsförebyggande arbetet i en positiv riktning. I vilken omfattning det påverkat är däremot svårt att uttala sig om. Avslutningsvis anser vi att det utökade samverkansarbetet som skett på sikt är den största fördelen med arbetet.

4. Avslutning

Vi har fått i uppdrag att utvärdera huruvida insatsen två extra ordningsvakter med en utvidgning av ordningsvaktens arbetsområde (§3-området) haft avsedd verkan, det vill säga ökat upplevd känsla av trygghet men även huruvida någon brottsförebyggande effekt kan noteras. Vidare handlar utvärderingen om att undersöka huruvida insatsen haft några andra än avsedda effekter, och i så fall vilka.

En övergripande utgångspunkt i utvärderingen har varit att det är svårt att utvärdera känslan av trygghet men även det brottsförebyggande arbetet. Det råder ingen enighet om vad begreppen innebär eller hur det ska mätas. Vidare är det i en komplex och sammanhängande verklighet som detta ska mätas, och vi kan inte veta om de individer som besvarar frågorna påverkas av rådande mediabild, händelser i omvärlden osv. Ett tydligt exempel är den tragiska händelse på Drottninggatan i Stockholm där våra frågor om känslan av trygghet säkerligen skiljer sig åt beroende på om vi ställt frågan precis innan eller efter händelsen. Det kan också vara så att antalet anmälda brott minskar, men att problemen då enbart flyttar till en annan del av staden, alternativt inte anmäls utan sker mer i det dolda. Vidare, när det gäller det brottsförebyggande arbetet är tidsaspekten för snäv. Plötsliga nedgångar av antalet anmälda brott kan bero på andra faktorer och det är svårt att dra några slutsatser utifrån sådana siffror.⁴⁸

I den enkätundersökning som genomfördes med kommuninvånare var det få som visste om det utökade samarbetet. Däremot var det många som ansåg att bra belysning och fler avgångar i kollektivtrafiken är viktiga för att öka känslan av trygghet, något färre anser att fler poliser/ordningsvakter är viktiga vilket skulle kunna tyda på dessa redan är synliga medan belysning och kollektiv är ett pågående förbättringsarbete. De professionella aktörerna och näringsidkarna är av naturliga skäl mer medvetna då de är direkt involverade och eller berörda av arbetet. Detta säger egentligen inget om insatsernas effektivitet, känslan av trygghet kan öka utan att det direkt går att koppla till en enskild insats.

Nu menar vi inte att det inte går att dra några slutsatser utifrån vår utvärdering, men vi vill understryka svårigheten att isolera enskilda insatser för att mäta eventuell påverkan. Av den anledningen har vi valt att ta upp flera faktorer under arbetets gång.

Utifrån intervjuerna med de inblandade aktörerna har vi emellertid skapat oss en bild av hur det utökade samarbetet upplevts påverka arbetet med säkerhets- och brottsförebyggande insatser och här har vi funnit att det sker stora synergieffekter och positiva effekter, både direkt men även långsiktigt.

Det som utvärderingen anser vara den för tillfället viktigaste effekten är det uttryck av ökade samverkansmöjligheter som de professionella aktörerna givit uttryck för. En strukturerad samverkan med tydlig ledning och långsiktiga mål är viktigt för att avsedda mål ska kunna uppfyllas; för att tryggheten ska öka och för att det brottsförebyggande arbete ska kunna bedömas verkningsfullt. Samtliga professionella aktörer vi pratat med

⁴⁸ Att frågan om antalet anmälda brott är ett problematiskt mått har vi sett exempel på i den i Kalmar aktuella politiska debatten. Se <http://www.barometern.se/kalmar/brotten-minskar-sakerheten-okar/>

upplever en förbättring av samverkansarbetet och möjligheterna att utföra sitt arbete tillfredsställande. I denna samverkan tror vi att det är viktigt att inkludera fler aktörer för att på ett tydligt sätt arbeta med värdegrundsfrågor, genusaspekter och jämställdhetsfrågor. Det är inte rimligt att kvinnor i så mycket större utsträckning ska känna oror eller begränsas.

Om detta kan komma till stånd, är det denna samverkan, inkluderat den utökade insatsen ordningsvakter och den direkta återkopplingen mellan aktörerna som vi tror kommer möjliggöra en positiv utveckling av Kalmar stadskärna.

5. Referenslista

- Andreescu, V. (2010). Victimization and fear of crime in Romania and Hungary: A comparative analysis (English version). *Revista Romana De Sociologie*, 3
- Berg, Greta, et. al (2010) Samverkan i Lokalt Brottsförebyggande Arbete. Brottsförebyggande rådet, Rikspolisstyrelsen & Sverige Kommuner och Landsting
- Brottsförebyggande rådet (2013) Samverkan mellan polis och kommun – Brottsförebyggande arbetet utifrån överenskommelser. Rapport 2013:5, ss. 10-11
- Bryman, ALan. (2011) Samhällsvetenskapliga metoder. Liber
- BRÅ:s nationella trygghetsundersökning
- Clarke & Felson, (1993), *Routine activity and rational choice* / edited by Ronald V. Clarke and Marcus Felson. New Brunswick, N. J. : Transaction publishers, 1993
- Cohen & Felson, (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*.
- Danermark, Berth & Kullberg, Christian (1999) . *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform* . Lund: Studentlitteratur
- Danermark, B. (2003) *Samverkan – himmel eller helvete?* Örebro: LäroMedia AB
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund. Studentlitteratur
- Emerson, Kirk, Nabatchi Tina, Balogh Stephen (2011). "An Integrative Framework for Collaborative Governance", i *Journal of Public Administration Research and Theory*. 22:1–29 Oxford University Press
- Esaiasson, E. Giljam, M. Oscarsson, O. Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedt Juridik
- Farrall, S., Bannister, J. Ditton, J. & Gilchrist, E. (1997). Questioning the measurement of the 'fear of crime': Findings from a major methodological study. *British Journal of Criminology*, 37(4), 658-679.
- Ferraro, K. F. (1995). *Fear of crime: Interpreting victimization risk*. SUNY press.
- Ferraro, K. F. & LaGrange, R. L. (1987). The measurement of fear of crime. *Sociological Inquiry*, 57(1), 70-97.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 79-150.
- Heber, A. (2007). *Var rädd om dig: Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress*. Kriminologiska institutionen). 23.

HiHinkle, J. C. & Weisburd, D. (2008). The irony of broken windows policing: A micro-place study of the relationship between disorder, focused police crackdowns and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 36(6), 503-512. doi:10.1016/j.jcrimjus.2008.09.010

Johansson, S. (2011). Rätt, makt och institutionell förändring: en kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus. Diss. Lund: Lunds universitet, 2011.

Lawrence E. Cohen and Marcus Felson, *American Sociological Review*
Vol. 44, No. 4 (Aug., 1979), pp. 588-608

Sahlin, I (1998), *New York-modellen – en kritisk granskning av dess teori, praktik och ideologi*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.

Sahlin, I, (2008). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Ingrid Sahlin och Arkiv förlag.

Sandberg, B. & Faugert, S. (2016) *Perspektiv på utvärdering*. Lund. Studentlitteratur

Sarnecki, Jerzy (2009). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur

Sonander, A. (2008) *Att arbeta med barn som brottsoffer. En rättssociologisk studie*.

Svenning, C (2003) *Metodboken. Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling. Klassiska och nya metoder i informationssamhället : källkritik på Internet*. Eslöv : Lorentz, 2003

Svenska stadskärnor (2017-04-28)

http://www.svenskastadskarnor.se/Aktuellt/Purple%20Flag%20Sweden/.pg_290

Svensson, K. (2008), *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur

Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wikström, Per-Olof H., Ahlberg, Jan & Dolmén, Lars, (1994). *Brottsprevention och kriminalpolitik*. BRÅ-Rapport, 1100-6676; 1994:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38.

Young, J (1999) *The Exclusive Society. Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. Sage Publication Ltd

Zhao, J. S., Schneider, M. & Thurman, Q. (2002). The effect of police presence on public fear reduction and satisfaction: A review of the literature. *The Justice Professional*, 15(3), 273-299.

